

NHỮNG HIỂU BIẾT VỀ DỊCH VIÊM PHỔI CẤP DO CHỦNG VIRUS CORONA MỚI (2019-nCoV)

Lịch sử phát hiện:

- Ngày 31 tháng 12 năm 2019, Trung Quốc đã gửi thông báo tới WHO về các trường hợp viêm phổi cấp không rõ nguyên nhân được phát hiện tại thành phố Vũ Hán, tỉnh Hồ Bắc của Trung Quốc. Từ ngày 31 tháng 12 năm 2019 đến ngày 3 tháng 1 năm 2020, tổng cộng 44 bệnh nhân bị viêm phổi nguyên nhân không rõ đã được báo cáo tới WHO bởi các nhà chức trách Trung Quốc. Trong thời gian này báo cáo đều chưa xác định được tác nhân gây bệnh viêm phổi cấp.
- Ngày 7 tháng 1 năm 2020 các nhà khoa học Trung Quốc đã xác định được căn nguyên gây bệnh viêm phổi cấp là một chủng coronavirus mới (novel coronavirus 2019: 2019-nCoV)
- Ngày 11 và 12 tháng 1 cơ quan y tế Trung Quốc gửi báo cáo tới WHO về các trường hợp viêm phổi cấp do chủng coronavirus mới liên quan tới tiếp xúc với hải sản ở tp Vũ Hán, TQ.
- Ngày 12 tháng 1 năm 2020 các nhà khoa học Trung Quốc đã giải mã được hoàn toàn bộ gen của 2019-nCoV và công bố trên ngân hàng gen thế giới (ký hiệu MN908947) giúp các nhà khoa học nghiên cứu sản xuất chế tạo kit chẩn đoán 2019-nCoV.

Dịch tễ học và diễn biến dịch bệnh viêm phổi cấp do 2019-nCoV.

- Ngày 13 tháng 1 Bộ Y tế Thái Lan báo cáo trường hợp đầu tiên nhiễm 2019-nCoV được khẳng định bằng xét nghiệm xâm nhập vào Thái Lan. Đây là ca nhiễm nCoV đầu tiên xảy ra ở ngoài Trung Quốc
- Ngày 15 tháng 1 Bộ Y tế, Lao động và Phúc lợi Nhật Bản báo cáo trường hợp đầu tiên nhiễm nCoV.
- Ngày 20 tháng 1 Hàn Quốc báo cáo ca nhiễm nCoV đầu tiên
- Tính đến ngày 20 tháng 1 tổng cộng 282 trường hợp được khẳng định nhiễm nCoV trong đó 278 ca ở Trung Quốc (tp Vũ Hán 258, Quảng Đông: 14, Bắc Kinh: 5 và Thượng Hải: 1), 2 ca ở Thái Lan, 1 ở Hàn Quốc và 1 ở Nhật Bản. Trong số 278 ca khẳng định xét nghiệm có 51 ca nặng và 12 ca rất nặng và 6 trường hợp tử vong.
- Ngày 21 tháng 1 WHO nhận được thông báo tổng số 314 ca nhiễm, trong đó có 16 nhân viên y tế chăm sóc bệnh nhân nhiễm nCoV mắc bệnh. Cơ quan Y tế TQ cho biết nCoV lây truyền từ người sang người.
- Ngày 22 tháng 1 Việt Nam báo cáo 2 ca nhiễm nCoV đầu tiên ở 2 bệnh nhân cha con người TQ nhập viện điều trị ở Bệnh viện Chợ Rẫy. Các nhà khoa học Việt Nam công bố 2 ca nhiễm nCoV và nhấn mạnh sự lây truyền từ người sang người của nCoV. Hiện nay 1 bệnh nhân đã hồi phục và xét nghiệm âm tính với nCoV.
- Các ngày sau đó lần lượt các nước Mỹ, Pháp, Malaysia... báo cáo các trường hợp đầu tiên nhiễm nCoV.
- Tính đến ngày 30 tháng 1 WHO báo cáo có tổng số ca nhiễm được khẳng định đã tăng lên 6065. Trong số này 5997 ca ở TQ, 9239 ca nghi ngờ, 1239 ca nặng và 132 ca tử vong. Đáng chú ý có 68 ca được khẳng định nhiễm nCoV xảy ra ở ngoài TQ ở 15 Quốc gia.

- Nghiên cứu mới nhất công bố trên tạp chí Lancet cho thấy biểu hiện lâm sàng đặc trưng của bệnh nhân nhiễm nCoV gồm sốt (98%), ho (76%), khó thở (55%), mệt mỏi và đau mỏi cơ (44%), đau đầu (8%). Phân tích dịch tễ học cho thấy 66% bệnh nhân có tiền sử tiếp xúc trực tiếp với 1 chợ hải sản ở Vũ Hán, TQ. Trong 1 nghiên cứu khác công bố trên tạp chí New England Journal of Medicine cho thấy thời gian ủ bệnh của nCoV trung bình là 5,2 ngày (2,2 – 12,5 ngày). Sự lây truyền từ người sang người được công bố trong hai nghiên cứu từ những bệnh nhân trong gia đình nhiễm với nCoV được công bố trên tạp chí Lancet (5 thành viên trong gia đình nhiễm với nCoV ở Hong Kong) và tạp chí New England Journal of Medicine (2 cha con người TQ nhiễm nCoV di chuyển đến Việt Nam).

- Cho đến nay đã có 35 trình tự nCoV được giải mã hoàn toàn và công bố trên GISAID giúp các nhà khoa học phân tích sâu hơn về sự tiến hóa và đặc điểm di truyền phân tử của nCoV so với các chủng coronavirus đã được phát hiện gây bệnh cho cả người và động vật phục vụ cho công việc phát triển vaccine phòng bệnh và chế tạo các xét nghiệm chẩn đoán nCoV.

- Hiện nay đã có hai công ty thương mại là TIB-MOLBIOL (Đức) và PRIMERDESIGN (Anh) đã phát triển các kit realtime – PCR phục vụ xét nghiệm nCoV dưới hình thức nghiên cứu. Trong khi đó để ứng phó với dịch bệnh viêm phổi do nCoV viện nghiên cứu hệ gen Trung Quốc (BGI) đã nghiên cứu chế tạo 20.000 kit realtime – PCR sẵn sàng sử dụng xét nghiệm nCoV.

Đặc điểm viêm phổi cấp do nhiễm nCoV.

- *Coronavirus* là một loài của virus thuộc phân họ *Coronavirinae* trong gia đình *Coronaviridae*. Tên *Coronavirus* có nguồn gốc từ tiếng Latin, có nghĩa là vương miện, vì hình dạng của virus này khi soi dưới kính hiển vi giống như vương miện hoặc vành nhật hoa. *Coronavirus* dễ bị bất hoạt ở điều kiện nhiệt độ 65°C hoặc cao hơn, tia cực tím bước sóng 254 nm, dung môi có pH kiềm (>12) và pH axit (pH<3), formalin and glutaraldehyde.

- Cho đến nay, người ta mới phát hiện ra *Coronavirus* chỉ lây nhiễm cho những loài động vật có xương sống và gây nên những bệnh về đường hô hấp, tiêu hóa và hệ thần kinh ở người và động vật nói chung. Trước năm 2003 chỉ có 2 chủng CoV 229E (HCoV-229E) và HCoV-OC43 được xác định gây bệnh ở người. Chủng *Coronavirus* mới được tìm thấy ở Vũ Hán, Trung Quốc là một loài mới và chưa được tìm thấy trước đây. WHO đã đặt tên cho chủng virus mới này cái tên là 2019-nCov. Phân tích trình tự gen chủng nCoV cho thấy có sự tương đồng cao 80% so với chủng SARS-CoV gây dịch bệnh SARS năm 2003 với 8098 ca nhiễm và 774 trường hợp tử vong. Việt Nam có 63 ca nhiễm và 5 trường hợp tử vong trong đó có cả nhân viên y tế.

- Virus Corona lây lan như thế nào?

Ngoài chủng *Coronavirus* mới phát hiện này, đã có 6 chủng *Coronavirus* khác được biết tới ngày nay có khả năng lây nhiễm ở người trong đó 4 chủng 229E, OC43, NL63, and HKU1 lưu hành phổ biến và gây bệnh cảm thông thường ở người. Tuy nhiên hai chủng được phát hiện trong thời gian gần đây cực kỳ nguy hiểm, mức tác động và ảnh hưởng vượt xa các chủng loại virus Corona khác, đó chính là MERS – CoV (tỷ lệ gây tử vong 35%) và SARS – CoV (tỷ lệ gây tử vong 8%).

Các *Coronavirus* lây nhiễm qua các đường sau:

- Lây nhiễm qua đường không khí thông qua việc người mắc bệnh hắt hơi và ho tạo giọt bắn.
- Tiếp xúc với người đang mang bệnh thông qua các cử chỉ thân mật như bắt tay, ôm hôn.
- Vô tình chạm tay vào một vật mà người bệnh chạm vào, sau đó đưa lên miệng, mũi, mắt mà không rửa tay sạch sẽ trước đó.
- Lây nhiễm qua đường phân, ô nhiễm phân, con đường này khá hiếm xảy ra.
- Những người chăm sóc bệnh nhân cũng có thể bị phơi nhiễm virus khi xử lý các chất thải của người bệnh.

Dấu hiệu nhiễm nCoV ở người

- Thời gian ủ bệnh 2 – 14 ngày.
- Triệu chứng lâm sàng điển hình bao gồm:
- Sốt cao 39, 40 độ kéo dài liên tục 1 - 2 ngày

- Ho liên tục, ho khan
- Khó thở
- Cơ thể ớn lạnh
- Choáng váng
- Đau nhức toàn thân
- Mệt mỏi, không còn sức lực
- Suy hô hấp dẫn đến tử vong

Những triệu chứng này phát triển nhanh thành viêm phổi cấp và có khả năng gây tử vong nếu không có can thiệp điều trị kịp thời.

Chẩn đoán xét nghiệm

- **Mẫu bệnh phẩm:**
 - Dùng tăm bông loại dacron lấy mẫu dịch mũi họng (hai tăm bông cho 2 bệnh phẩm) sau cho vào tube 3 ml chứa môi trường bảo quản bệnh phẩm.
 - Có thể lấy dịch súc họng, dịch hút nội khí quản, dịch rửa phế quản và đờm.
 - Lấy bệnh phẩm máu: Lấy 3-5 ml máu tĩnh mạch cho vào tube có chống đông EDTA bảo quản ở 4°C
 - Bệnh phẩm được bảo quản, đóng gói và vận chuyển đến phòng xét nghiệm theo qui định của WHO
 - Đối với bệnh phẩm chưa bắt hoạt phải được xử lý trong tủ an toàn sinh học cấp II (BSC-II), bệnh phẩm đã được bắt hoạt có thể xử lý trong phòng an toàn sinh học cấp II (BSL-2)
 - Nhân viên lấy mẫu và xử lý bệnh phẩm phải sử dụng các trang thiết bị bảo hộ cá nhân thích hợp (kính bảo vệ mắt, khẩu trang y tế, áo choàng dài tay, găng tay, ủng). Nếu mẫu được thu thập với quy trình tạo khí dung, nhân viên phải đeo khẩu trang bảo vệ như N95 được chứng nhận NIOSH, FFP2 tiêu chuẩn EU hoặc tương đương
- **Kỹ thuật xét nghiệm:**
 - Sử dụng realtime RT-PCR với các cặp mồi và probe đặc hiệu cho nCoV. Ngày 17 tháng 1 năm 2020 WHO phối hợp với Viện vi rút học, Đại học Berlin Charite đã công bố qui trình xét nghiệm nCoV bằng kỹ thuật realtime PCR. Tiếp theo CDC Trung Quốc, Hong Kong, Thái Lan, CDC Hoa Kỳ đều công bố qui trình chẩn đoán xét nghiệm nCoV bằng kỹ thuật realtime PCR.
 - Ngoài ra có thể sử dụng kỹ thuật giải trình tự gen thế hệ mới (NGS: Next Generation Sequencing) và miễn dịch huỳnh quang để chẩn đoán nCoV. Tuy nhiên kỹ thuật này cho kết quả muộn và đòi hỏi chuyên gia phân tích kết quả.
 - Nuôi cấy nCoV hoặc các phân tích xét nghiệm trên vi rút sống phải được thực hiện trong phòng an toàn sinh học cấp III (BSL-3).

Phòng bệnh:

Hiện chưa có vắc xin phòng ngừa coronavirus. Các thử nghiệm vắc xin phòng bệnh vẫn đang trong giai đoạn phát triển.

Thực hiện các biện pháp sau để giảm nguy cơ nhiễm bệnh:

- Người có các triệu chứng viêm đường hô hấp hoặc nghi ngờ mắc bệnh như sốt, ho, khó thở không nên đi du lịch hoặc đến nơi tập trung đông người;
- Tránh tiếp xúc với người bị bệnh đường hô hấp cấp tính. Khi cần tiếp xúc với người bệnh, phải đeo khẩu trang y tế và giữ khoảng cách ít nhất 2 mét khi tiếp xúc;
- Che miệng và mũi khi ho hoặc hắt hơi; tốt nhất bằng khăn vải hoặc khăn tay khi ho hoặc hắt hơi để làm giảm phát tán giọt bắn các dịch tiết đường hô hấp. Khăn giấy đã sử dụng phải được

bỏ vào thùng rác có nắp. Người hắt hơi phải tiến hành rửa lại tay bằng xà phòng hoặc dung dịch có cồn ít nhất 20 giây.

- Giữ vệ sinh cá nhân, rửa tay thường xuyên bằng xà phòng, tránh đưa tay lên mắt, mũi, miệng, thường xuyên súc họng bằng nước sát khuẩn miệng;
- Tăng cường thông khí nơi làm việc, nhà ở, trường học, cơ sở y tế,... bằng cách mở các cửa ra vào và cửa sổ, hạn chế sử dụng điều hòa;
- Thường xuyên lau nền nhà, tay nắm cửa và bề mặt các đồ vật trong nhà bằng các chất tẩy rửa thông thường, như xà phòng và các dung dịch khử khuẩn thông thường khác;
- Tăng cường sức khỏe bằng ăn uống, nghỉ ngơi, sinh hoạt hợp lý, luyện tập thể thao;
- Nếu thấy có biểu hiện của bệnh viêm đường hô hấp cấp tính với biểu hiện như sốt, ho khan, khó thở... phải thông báo ngay cho cơ sở y tế gần nhất để được tư vấn, cách ly và điều trị kịp thời.

Điều trị

Hiện nay chưa có thuốc kháng virus đặc hiệu cho coronavirus. Hầu hết những người mắc bệnh coronavirus thông thường sẽ tự khỏi. Tuy nhiên, có thể làm một số điều để làm giảm các triệu chứng nếu có:

- Uống thuốc giảm đau và hạ sốt (Chú ý: không cho trẻ em uống Aspirin)
- Sử dụng máy tạo độ ẩm trong phòng hoặc tắm nước nóng để giúp giảm đau họng và ho
- Nếu bị bệnh nhẹ, bạn nên uống nhiều nước, ở nhà và nghỉ ngơi.
- Nếu các triệu chứng không giảm, nên đến các cơ sở y tế để được khám và điều trị, cách ly kịp thời.
- Những trường hợp nặng cần được chăm sóc đặc biệt tại khu vực cách ly sử dụng thông khí nhân tạo và oxy hóa màng ngoài cơ thể (ECMO).

Kiểm soát nhiễm khuẩn

- Tuân thủ các nguyên tắc kiểm soát nhiễm khuẩn của WHO, CDC và Bộ Y tế đối với tác nhân gây bệnh truyền nhiễm.
- Thực hiện nghiêm luật phòng chống bệnh truyền nhiễm.

Nguồn tham khảo:

- 1) Quyết định 125/QĐ-BYT ngày 16//2020 về việc Hướng dẫn Chẩn đoán và điều trị bệnh viêm phổi cấp do chủng vi rút Corona mới (nCoV) và 181/QĐ-BYT ngày 21/01/2020 của Bộ Y tế về việc Hướng dẫn tạm thời giám sát và phòng chống bệnh viêm đường hô hấp cấp do chủng mới của vi rút Corona (nCoV)
- 2) WHO.int. link: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>
- 3) CDC Hoa Kỳ: link <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/index.html>
- 4) Chaolin Huang et al, www.thelancet.com Published online January 24, 2020 [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30183-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30183-5)
- 5) Qun Li et al, published on January 29, 2020, at NEJM.org, DOI: 10.1056/NEJMoa2001316
- 6) Lan T. Phan et al, published on January 28, 2020, at NEJM.org, DOI: 10.1056/NEJMc2001272

HƯỚNG DẪN NHANH

VỀ DỊCH VIÊM PHỔI DO VIRUS CORONA MỚI (2019-nCoV)

Chủng virus Corona (*Coronavirus*) - nguyên nhân gây bệnh viêm phổi tại Vũ Hán (Trung Quốc) từ cuối năm 2019 đến nay là một chủng mới phát hiện, có "họ hàng" với virus gây đại dịch SARS và MERS trước đây.

Dưới đây là những điều cần biết về virus corona mới đang gây dịch từ Vũ Hán (Trung Quốc) lan ra một số quốc gia khác.

Virus Corona là gì?

Coronavirus là một loài của virus thuộc chi *Coronavirinae* trong họ *Coronaviridae*. Cái tên *Coronavirus* có nguồn gốc từ tiếng Latin, có nghĩa là vương miện, vì hình dạng của virus này khi soi dưới kính hiển vi giống như vương miện hoặc vành nhật hoa vậy.

Virus *Corona* có mối quan hệ mật thiết với chủng virus gây bệnh SARS từng bùng phát vào năm 2002 khiến hơn 8000 người bị lây nhiễm, gần 1000 người thiệt mạng. Nó còn liên quan tới hội chứng hô hấp vùng Trung Đông (MERS) gây tử vong cho hơn 800 người.

Loại *Coronavirus* mới được tìm thấy ở Vũ Hán, Trung Quốc là một loài mới và chưa được tìm thấy trước đây. WHO đã đặt tên cho chủng virus mới này cái tên là 2019-nCov.

Virus Corona lây lan như thế nào?

- Lây nhiễm qua đường không khí thông qua việc người mắc bệnh hắt hơi và ho.
- Tiếp xúc với người đang mang bệnh thông qua các cử chỉ thân mật như bắt tay, ôm hôn
- Vô tình chạm tay vào một vật mà người bệnh chạm vào, sau đó đưa lên miệng, mũi, mắt mà không rửa tay sạch sẽ trước đó.
- Những người chăm sóc bệnh nhân cũng có thể bị phơi nhiễm virus khi xử lý các chất thải của người bệnh.

Dấu hiệu nhiễm virus Corona ở người

Các trường hợp tiếp xúc với người bệnh, động vật mắc bệnh trong vòng 14 ngày cần chú ý tới các triệu chứng bất thường của cơ thể.

Đối với các dạng Coronavirus thông thường

Các loại Coronavirus thông thường gây ra các bệnh về hô hấp từ nhẹ đến trung bình, giống như bệnh cảm cúm vậy. Các triệu chứng điển hình bao gồm:

- Sổ mũi – Ho - Đau đầu - Sốt nhẹ - Đau, viêm họng
- Người mệt mỏi, mất sức

Các loại *Coronavirus* thông thường có thể gây ra các bệnh như viêm phổi, viêm phế quản phổi biến ở những người già, trẻ nhỏ có sức đề kháng yếu.

Chủng virus mới 2019 - nCov có thể gây ra những triệu chứng nghiêm trọng cho cơ thể khi mắc phải, bao gồm:

- Sốt cao 39, 40 độ kéo dài liên tục 1 - 2 ngày chưa dứt
- Ho liên tục, ho khan kèm Khó thở
- Cơ thể ớn lạnh
- Choáng váng
- Đau nhức toàn thân
- Mệt mỏi, không còn sức lực

Những triệu chứng này phát triển mạnh thành viêm phổi cấp và có khả năng gây tử vong cho người mắc phải nếu không có hướng điều trị kịp thời.

HƯỚNG DẪN PHÒNG VÀ ĐIỀU TRỊ BỆNH DO CORONA VIRUS

PHÒNG BỆNH

Hiện chưa có vắc xin phòng ngừa virus corona. Các thử nghiệm vắc xin phòng vẫn đang trong giai đoạn phát triển.

Tuy nhiên, có thể giảm nguy cơ nhiễm bệnh bằng cách sau:

- Người có các triệu chứng viêm đường hô hấp hoặc nghi ngờ mắc bệnh như sốt, ho, khó thở không nên đi du lịch hoặc đến nơi tập trung đông người;
- Tránh tiếp xúc với người bị bệnh đường hô hấp cấp tính. Khi cần tiếp xúc với người bệnh, phải đeo khẩu trang y tế và giữ khoảng cách ít nhất 2 mét khi tiếp xúc;
- Che miệng và mũi khi ho hoặc hắt hơi; tốt nhất bằng khăn vải hoặc khăn tay khi ho hoặc hắt hơi để làm giảm phát tán các dịch tiết đường hô hấp. Khăn giấy đã sử dụng phải được bỏ vào thùng rác có nắp. Người hắt hơi phải tiến hành rửa lại tay bằng xà phòng hoặc dung dịch có cồn.
- Giữ vệ sinh cá nhân, rửa tay thường xuyên bằng xà phòng, tránh đưa tay lên mắt, mũi, miệng, thường xuyên súc họng bằng nước sát khuẩn miệng;
- Tăng cường thông khí nơi làm việc, nhà ở, trường học, cơ sở y tế,... bằng cách mở các cửa ra vào và cửa sổ, hạn chế sử dụng điều hòa;
- Thường xuyên lau nền nhà, tay nắm cửa và bề mặt các đồ vật trong nhà bằng các chất tẩy rửa thông thường, như xà phòng và các dung dịch khử khuẩn thông thường khác;
- Tăng cường sức khỏe bằng ăn uống, nghỉ ngơi, sinh hoạt hợp lý, luyện tập thể thao;
- Nếu thấy có biểu hiện của bệnh viêm đường hô hấp cấp tính, phải thông báo ngay cho cơ sở y tế gần nhất để được tư vấn, cách ly và điều trị kịp thời.

ĐIỀU TRỊ

Không có phương pháp điều trị cụ thể cho các bệnh do coronavirus ở người gây ra. Hầu hết những người mắc bệnh coronavirus thông thường sẽ tự khỏi. Tuy nhiên, có thể làm một số điều để làm giảm các triệu chứng nếu có:

- Uống thuốc giảm đau và hạ sốt (Chú ý: không cho trẻ em uống Aspirin)
- Sử dụng máy tạo độ ẩm trong phòng hoặc tắm nước nóng để giúp giảm đau họng và ho
- Nếu bị bệnh nhẹ, bạn nên uống nhiều nước, ở nhà và nghỉ ngơi.
- Nếu các triệu chứng không giảm, nên đến các cơ sở y tế để được khám và điều trị, cách ly kịp thời.

Nguồn:

- 1) Quyết định 125 và 181 của Bộ Y tế
- 2) Hướng dẫn của Tổ chức Y tế Thế giới (WHO)

Giảm nguy cơ mắc chủng virus Corona mới (2019-nCoV) **NHỮNG LƯU Ý CƠ BẢN NHẤT**

*Dưới đây là những lưu ý để giảm nguy cơ
mắc chủng virus Corona mới*

**Rửa tay bằng xà phòng và nước sạch hoặc
bằng dung dịch rửa tay có cồn**

**Dùng khăn giấy hoặc khuỷu tay áo che mũi
và miệng khi ho và hắt hơi**

**Tránh tiếp xúc gần với người có các
triệu chứng cảm lạnh hoặc giống cúm**

Nấu chín kỹ thức ăn từ thịt và trứng

**Không tiếp xúc với động vật hoang dã
hoặc vật nuôi mà không có đồ phòng hộ**

Nguồn: WHO, BỘ Y TẾ

Giảm nguy cơ mắc chủng virus Corona mới (2019-nCoV)

ĐẢM BẢO AN TOÀN THỰC PHẨM

Đảm bảo an toàn thực phẩm chính là cách để giảm nguy cơ mắc chủng virus Corona mới

Sử dụng thớt và dao khác nhau cho các loại thịt tươi và thực phẩm nấu chín

Rửa tay khi chuyển từ chế biến thực phẩm sống sang chế biến thực phẩm chín

Không nên sử dụng thịt từ động vật bị ốm hoặc chết bệnh

Trong các vùng có dịch bệnh, các sản phẩm từ thịt vẫn có thể sử dụng an toàn nếu được nấu chín và chế biến đúng cách

Nguồn: WHO, BỘ Y TẾ

© TTXVN

HƯỚNG DẪN CHO CÁC CƠ SỞ Y TẾ

25 tháng 1 năm 2020

WHO / 2019-nCoV / IPC / v2020.2

I. GIỚI THIỆU

Đây là phiên bản đầu tiên của hướng dẫn về chiến lược phòng ngừa và kiểm soát nhiễm khuẩn (KSNK) đối với loại coronavirus mới (2019-nCoV). Hướng dẫn này dành cho nhân viên y tế (NVYT) quản lý, khám chữa bệnh và công tác KSNK ở cơ sở khám chữa bệnh, phù hợp cả ở cấp quốc gia và cấp huyện / tỉnh.

(Hướng dẫn đầy đủ có tại trang web của WHO)

II. NGUYÊN TẮC KIỂM SOÁT NHIỄM KHUẨN liên quan đến chăm sóc bệnh nhân nghi ngờ nhiễm nCoV

Để đạt được mức hiệu quả cao nhất trong đáp ứng với dịch 2019-nCoV với việc sử dụng các chiến lược và thực tiễn được đề xuất trong tài liệu này, nhất thiết cơ sở khám chữa bệnh cần có một chương trình KSNK với đội ngũ chuyên nghiệp được đào tạo hoặc ít nhất phải có một chuyên gia KSNK làm việc tại chỗ và được hỗ trợ bởi quốc gia hoặc cơ sở quản lý cấp cao. Ở các quốc gia mà công tác KSNK bị hạn chế hoặc không được triển khai, điều quan trọng là phải đảm bảo các yêu cầu tối thiểu về KSNK sớm nhất ngay khi có thể, từ cấp quốc gia đến cơ sở khám chữa bệnh, dần dần tiến tới hoàn thiện mọi yêu cầu về các thành phần của hệ thống KSNK theo kế hoạch ưu tiên.

III. CÁC CHIẾN LƯỢC KIỂM SOÁT để ngăn chặn hoặc hạn chế lây truyền trong các cơ sở khám chữa bệnh bao gồm:

1. Đảm bảo phân loại, nhận biết sớm và kiểm soát nguồn lây (cách ly bệnh nhân nghi ngờ nhiễm nCoV);
2. Áp dụng biện pháp phòng ngừa chuẩn cho tất cả bệnh nhân;
3. Thực hiện các biện pháp phòng ngừa bổ sung theo đường lây (qua giọt bắn, tiếp xúc và các biện pháp phòng ngừa trong không khí khi cần thiết) đối với các trường hợp nghi ngờ nhiễm nCoV;
4. Thực hiện kiểm soát hành chính;
5. Kiểm soát môi trường và kỹ thuật.

IV. HƯỚNG DẪN CỤ THỂ

1. Đảm bảo phân loại, nhận biết sớm và kiểm soát nguồn bệnh

Phân loại lâm sàng bao gồm một hệ thống đánh giá tất cả bệnh nhân khi nhập viện cho phép nhận biết sớm nhiễm trùng 2019-nCoV có thể và cách ly ngay lập tức các bệnh nhân nghi ngờ nhiễm nCoV ở một khu vực tách biệt với các bệnh nhân khác (kiểm soát nguồn bệnh).

Để thuận tiện cho việc xác định sớm các trường hợp nghi ngờ nhiễm nCoV, các cơ sở khám chữa bệnh nên:

- Khuyến khích các NVYT có sự cảnh giác cao;
- Thiết lập một buồng phân loại bệnh được trang bị tốt ở lối vào nơi tiếp nhận, được hỗ trợ bởi các nhân viên được đào tạo;
- Thiết lập việc sử dụng bảng câu hỏi sàng lọc theo định nghĩa trường hợp bệnh được cập nhật (<https://www.who.int/.../globalsurveecting-for-human-infection...> và
- Đăng các hình ảnh, poster ở các khu vực công cộng nhắc nhở bệnh nhân có triệu chứng hô hấp.
- Tăng cường vệ sinh tay và vệ sinh hô hấp là những biện pháp phòng ngừa cần thiết.

2. Áp dụng biện pháp phòng ngừa chuẩn cho tất cả bệnh nhân

Các biện pháp phòng ngừa chuẩn bao gồm vệ sinh tay và hô hấp, sử dụng phương tiện phòng hộ cá nhân (PTPHCN) phù hợp theo đánh giá rủi ro, thực hành tiêm an toàn, quản lý chất thải an toàn, khăn trải giường đúng cách, vệ sinh môi trường và khử khuẩn thiết bị chăm sóc bệnh nhân.

Đảm bảo rằng các biện pháp vệ sinh hô hấp sau đây được sử dụng:

- Đảm bảo rằng tất cả bệnh nhân che mũi và miệng bằng khăn giấy hoặc khuỷu tay khi ho hoặc hắt hơi;
- Cung cấp khẩu trang y tế cho bệnh nhân nghi nhiễm 2019-nCoV khi họ đang ở trong khu vực chờ / công cộng hoặc trong buồng khám;
- Thực hiện vệ sinh tay sau khi tiếp xúc với dịch tiết đường hô hấp.
- Các NVYT cần tuân thủ 5 thời điểm cần thiết vệ sinh tay của WHO (trước khi chạm vào bệnh nhân - trước khi thực hiện bất kỳ quy trình sạch hoặc vô trùng nào - sau khi tiếp xúc với chất dịch cơ thể - sau khi chạm vào bệnh nhân - sau khi chạm vào vật dụng xung quanh bệnh nhân.
- Vệ sinh tay bao gồm rửa tay bằng dung dịch sát khuẩn tay nhanh có chứa cồn hoặc bằng xà phòng và nước;
- Sát khuẩn tay nhanh được ưu tiên nếu tay không bị bẩn rõ ràng;
- Rửa tay bằng xà phòng và nước khi chúng dính bẩn.

Điều quan trọng là đảm bảo rằng các quy trình làm sạch và khử khuẩn môi trường được tuân thủ một cách nhất quán và chính xác.

3. Thực hiện các biện pháp phòng ngừa bổ sung dựa trên đường lây truyền

3.1 Phòng ngừa tiếp xúc và giọt bắn

- Ngoài việc sử dụng các biện pháp phòng ngừa chuẩn, tất cả các cá nhân, bao gồm các thành viên gia đình, khách thăm và NVYT, nên sử dụng các biện pháp phòng ngừa qua tiếp xúc và giọt bắn trước khi vào buồng bệnh nhân nghi ngờ hoặc được xác nhận là nCoV;
- Bệnh nhân nên được đặt trong các buồng đơn thông gió đầy đủ. Buồng bệnh được coi là thông gió tự nhiên khi có luồng đối lưu 60 lít/ giây cho mỗi bệnh nhân;
- Khi không có phòng đơn, bệnh nhân nghi nhiễm nCoV nên được nhóm lại với nhau;
- Tất cả giường bệnh nên được đặt cách nhau ít nhất 1m bất kể họ có nghi ngờ nhiễm nCov hay không;
- Nếu có thể, một nhóm các NVYT nên được chỉ định chăm sóc riêng cho các trường hợp nghi ngờ hoặc được xác nhận để giảm nguy cơ lây truyền;
- NVYT nên mặc áo choàng dài và sử dụng khẩu trang y tế đúng qui định, nên đeo kính bảo vệ mắt hoặc tấm chắn mặt để tránh lây nhiễm qua niêm mạc, sử dụng găng tay đúng cách;
- Sau khi chăm sóc bệnh nhân, nên loại bỏ và xử lý thích hợp tất cả các PTPHCN và vệ sinh tay. Khi chăm sóc cho một bệnh nhân khác cần có một bộ PTPHCN mới;
- Thiết bị sử dụng nên là thiết bị dùng một lần hoặc chuyên dụng. Nếu thiết bị được dùng chung cho các bệnh nhân, phải làm sạch và khử khuẩn thiết bị giữa các lần sử dụng cho từng bệnh nhân (ví dụ: bằng cách sử dụng cồn 70%);
- Tránh di chuyển và vận chuyển bệnh nhân ra khỏi phòng hoặc khu vực của họ trừ khi cần thiết về mặt y tế. Sử dụng thiết bị X-quang tại chỗ được chỉ định và / hoặc thiết bị chẩn đoán được chỉ định khác.

Nếu cần vận chuyển, sử dụng các tuyến vận chuyển được xác định trước để giảm thiểu phơi nhiễm cho nhân viên, bệnh nhân và khách khác và cho bệnh nhân sử dụng khẩu trang y tế;

- Đảm bảo rằng các NVYT đang vận chuyển bệnh nhân thực hiện vệ sinh tay và mặc PTPHCN thích hợp như được mô tả trong phần này;

- Thông báo cho khu vực tiếp nhận bệnh nhân về mọi biện pháp phòng ngừa cần thiết càng sớm càng tốt trước khi bệnh nhân đến bệnh viện;
- Thường xuyên làm sạch và khử khuẩn các bề mặt mà bệnh nhân tiếp xúc;
- Giới hạn số lượng NVYT, thành viên gia đình và khách truy cập tiếp xúc với bệnh nhân nghi ngờ và được xác nhận 2019-nCoV;
- Theo dõi hồ sơ của tất cả những người vào buồng bệnh, bao gồm tất cả nhân viên và khách.

3.2. Phòng ngừa lây truyền qua không khí cho các quy trình tạo khí dung

Một số quy trình tạo khí dung có liên quan đến việc tăng nguy cơ truyền coronavirus, chẳng hạn như đặt nội khí quản, thông khí không xâm lấn, phẫu thuật mở khí quản, hồi sức tim phổi, thông khí thủ công trước khi đặt nội khí quản và nội soi phế quản, ly tâm mẫu bệnh phẩm trong phòng xét nghiệm, cần đảm bảo rằng:

- Thực hiện các quy trình trong phòng thông gió đầy đủ - nghĩa là thông gió tự nhiên với lưu lượng khí ít nhất 160 lít/ giây trên mỗi bệnh nhân hoặc trong phòng áp suất âm với ít nhất 12 lần thay đổi không khí mỗi giờ và điều khiển luồng khí khi sử dụng thông gió cơ học;
- Sử dụng khẩu trang có thể lọc hạt tốt nhất (như N95, FFP2 hoặc tương đương. Khi các đeo khẩu trang N95, NVYT phải luôn thực hiện “fit test”. Lưu ý người đeo có lông mặt nhiều (râu quai nón) có thể làm giảm hiệu quả lọc của khẩu trang;
- Sử dụng bảo vệ mắt (kính bảo hộ hoặc tấm che mặt);
- Mặc áo choàng dài tay, mang găng sạch. Nếu áo choàng không có khả năng chống thấm, NVYT nên sử dụng tạp dề không thấm nước cho các quy trình dự kiến sẽ có lượng chất lỏng lớn có thể xuyên qua áo choàng;
- Giới hạn số người có mặt trong phòng ở mức tối thiểu tuyệt đối cần thiết cho việc chăm sóc và hỗ trợ bệnh nhân.
- Ly tâm hoặc vortex mẫu bệnh phẩm phải thực hiện trong phòng áp lực âm hoặc trong tủ an toàn sinh học cấp độ II.

4. Thực hiện kiểm soát hành chính

Kiểm soát hành chính và các chính sách phòng ngừa và kiểm soát lây truyền 2019-nCoV trong cơ sở khám chữa bệnh bao gồm:

- Thiết lập cơ sở hạ tầng và hoạt động KSNK bền vững;
- Giáo dục bệnh nhân và người chăm sóc;
- Xây dựng các hướng dẫn chẩn đoán sớm nhiễm khuẩn đường hô hấp cấp tính có khả năng gây ra bởi 2019-nCoV;
- Đảm bảo tiếp cận xét nghiệm nhanh chóng để xác định tác nhân căn nguyên;
- Ngăn chặn quá tải, đặc biệt là trong khoa cấp cứu;
- Cung cấp khu vực chờ dành riêng cho bệnh nhân có triệu chứng;
- Cách ly bệnh nhân nhập viện thích hợp;
- Đảm bảo cung cấp đủ PTPHCN;
- Đảm bảo tuân thủ các chính sách và quy trình KSNK cho tất cả các hoạt động chăm sóc điều trị.

Các biện pháp hành chính liên quan đến NVYT

- Đào tạo đầy đủ cho NVYT;
- Đảm bảo tỷ lệ bệnh nhân /NVYT;
- Thiết lập một quy trình giám sát phơi nhiễm nCoV đối với các NVYT có tham gia;
- Đảm bảo rằng các NVYT và công chúng hiểu sự cần thiết phải có chăm sóc y tế kịp thời khi mắc bệnh;

- Giám sát việc tuân thủ NVYT với các biện pháp phòng ngừa chuẩn và cung cấp các cơ chế để cải thiện khi cần thiết.

5. Sử dụng kiểm soát môi trường và kỹ thuật

Những kiểm soát này giải quyết cơ sở hạ tầng cơ bản của cơ sở khám chữa bệnh. Những kiểm soát này nhằm đảm bảo có đầy đủ thông gió trong tất cả các khu vực trong cơ sở khám chữa bệnh, cũng như làm sạch môi trường đầy đủ.

Cần duy trì không gian ít nhất 1 mét giữa tất cả các bệnh nhân. Cả tách biệt không gian và thông gió đầy đủ có thể giúp giảm sự lây lan của nhiều mầm bệnh trong môi trường khám chữa bệnh.

Đảm bảo rằng các quy trình làm sạch và khử trùng được tuân thủ một cách nhất quán và chính xác. Làm sạch bề mặt môi trường bằng nước và chất tẩy rửa và áp dụng các chất khử trùng bệnh viện thường sử dụng (như sodium hypochlorite) là một quy trình hiệu quả và đầy đủ. Quản lý đồ giặt, dụng cụ dịch vụ thực phẩm và chất thải y tế theo quy trình thường quy an toàn.

Biện pháp phòng ngừa chuẩn nên được áp dụng mọi lúc. Phòng ngừa bổ sung lây truyền qua tiếp xúc và giọt bắn nên tiếp tục cho đến khi bệnh nhân không còn triệu chứng.

Duy trì thời gian phòng ngừa lây truyền qua tiếp xúc và giọt bắn đối với bệnh nhân nhiễm nCoV; Thông tin toàn diện hơn về cơ chế lây truyền 2019-nCoV là cần thiết để xác định thời gian phòng ngừa bổ sung.

HƯỚNG DẪN LẤY MẪU VÀ XỬ LÝ MẪU BỆNH PHẨM

từ bệnh nhân nghi nhiễm 2019-nCoV

Tất cả các mẫu được thu thập để xét nghiệm nCoV đều được coi là có khả năng lây nhiễm. Các nhân viên y tế (NVYT) thu thập, xử lý hoặc vận chuyển mẫu bệnh phẩm phải tuân thủ nghiêm ngặt các biện pháp phòng ngừa tiêu chuẩn và thực hành an toàn sinh học sau đây để giảm thiểu khả năng tiếp xúc với mầm bệnh.

1. Sử dụng phương tiện phòng hộ cá nhân thích hợp (bảo vệ mắt, khẩu trang y tế, áo choàng dài tay, găng tay). Nếu mẫu được thu thập với quy trình tạo khí dung, nhân viên phải đeo khẩu trang bảo vệ như N95 được chứng nhận NIOSH, FFP2 tiêu chuẩn EU hoặc tương đương;
2. Đảm bảo rằng tất cả nhân viên vận chuyển mẫu vật được đào tạo về thực hành xử lý an toàn và quy trình khử nhiễm đổ tràn;
3. Đặt ống mẫu để vận chuyển trong túi đựng mẫu chống rò rỉ (ví dụ: hộp đựng thứ cấp) có túi có thể bịt kín riêng cho mẫu thử (ví dụ, túi đựng mẫu vật sinh học bằng nhựa), có nhãn của bệnh nhân trên hộp đựng mẫu bệnh phẩm (ví dụ: hộp đựng chính), và một phiếu yêu cầu xét nghiệm bằng văn bản rõ ràng;
4. Đảm bảo rằng các phòng xét nghiệm trong các cơ sở khám chữa bệnh tuân thủ các thực hành an toàn sinh học và yêu cầu vận chuyển phù hợp, theo loại sinh vật được xử lý;
5. Vận chuyển mẫu bằng con người, **KHÔNG** sử dụng hệ thống ống khí nén để vận chuyển mẫu;
6. Ghi lại rõ ràng từng bệnh nhân tên đầy đủ, ngày sinh và chẩn đoán nghi ngờ nCoV trên phiếu yêu cầu xét nghiệm. Thông báo cho phòng xét nghiệm càng sớm càng tốt rằng mẫu xét nghiệm đang được vận chuyển đến.

Loại bệnh phẩm	Dụng cụ chứa mẫu	Điều kiện vận chuyển đến phòng	Điều kiện bảo quản	Ghi chú
-----------------------	-------------------------	---------------------------------------	---------------------------	----------------

	bệnh phẩm	xét nghiệm	đến khi xét nghiệm	
Dịch ngoáy mũi họng	Tăm bông mềm chuyên dụng (*)	4 độ C	<= 5 ngày: 4 độ C >5 ngày: âm 70 độ C	Nên để chung tăm bông ngoáy họng và ngoáy mũi vào cùng 1 ống để tăng tải lượng virus
Dịch rửa phế nang	Lọ đựng vô trùng (*)	4 độ C	<= 48 giờ: 4 độ C >48 giờ: âm 70 độ C	Nồng độ virus có thể bị pha loãng nhưng đây vẫn là bệnh phẩm có giá trị
Dịch hút nội khí quản, dịch hút vòm mũi họng, dịch rửa mũi	Lọ đựng vô trùng (*)	4 độ C	<= 48 giờ: 4 độ C >48 giờ: âm 70 độ C	
Đờm	Lọ đựng vô trùng	4 độ C	<= 48 giờ: 4 độ C >48 giờ: âm 70 độ C	Đảm bảo lấy được bệnh phẩm ở đường hô hấp dưới
Mô sinh thiết phổi	Lọ đựng vô trùng có chứa nước muối	4 độ C	<= 24 giờ: 4 độ C >24 giờ: âm 70 độ C	
Huyết thanh (lấy 2 mẫu ở giai đoạn cấp và giai đoạn phục hồi, mẫu thứ 2 lấy cách mẫu thứ 1 từ 2 đến 4 tuần)	Ống máu để tách huyết thanh: người lớn lấy 3-5 ml máu toàn phần vào ống máu	4 độ C	<= 5 ngày: 4 độ C >5 ngày: âm 70 độ C	Lấy 2 mẫu huyết thanh kép của bệnh nhân: Mẫu giai đoạn cấp: trong tuần đầu tiên khi có triệu chứng Mẫu giai đoạn phục hồi: 2-3 tuần sau mẫu đầu tiên
Máu toàn phần	Ống lấy máu	4 độ C	<= 5 ngày: 4 độ C >5 ngày: âm 70 độ C	Dùng cho phát hiện vi rút, đặc biệt là trong vòng 1 tuần đầu
Nước tiểu	Lọ đựng nước tiểu	4 độ C	<= 5 ngày: 4 độ C	

			>5 ngày: âm 70 độ C	
--	--	--	---------------------	--

(*) Để vận chuyển mẫu bệnh phẩm dùng cho phát hiện virus, dùng dung dịch VTM (môi trường vận chuyển virus) chứa thành phần bổ sung kháng sinh và thuốc kháng nấm.

